

Notitie

Onderwerp

Reactie op advies Ecologische Autoriteit aanpassing in eindconclusies Markiezaat

Datum

17 juni 2025

Documentnummer

Aan

N.v.t.

Kopie aan

N.v.t.

Ter bespreking in

N.v.t.

van

J.A. (Jody) Ettema

Telefoon

(06) 52 74 41 13

Email

JEttema@brabant.nl

De Ecologische Autoriteit heeft op 14 november 2024 advies gegeven over de natuurdoelanalyse (NDA) van Natura 2000-gebied Markiezaat. In dit advies geeft de Ecologische Autoriteit aan dat de eindconclusies niet voldoende navolgbaar zijn. Ze adviseert dan ook het eindoordeel aan te passen naar 'Nee, tenzij' voor vogelsoorten waar onzekerheden worden geconstateerd wat betreft trends, knelpunten en effectieve maatregelen. Voor de lepelaar (bv en nbv), Grauwe gans (nbv) en Brandgans (nbv) is de trend oppervlakte en kwaliteit leefgebied stabiel en de populatie stabiel of positief. Een nadere onderbouwing volgt, waarom deze soorten op 'Ja' kunnen blijven staan. Voor Krakeend en Slobeend is de trend stabiel boven het geformuleerde instandhoudingsdoel of positief. Hiervoor wordt eveneens onderbouwd, waarom deze op 'Ja' kunnen blijven staan. Voor de Kleine zwaan (nbv) is de trend negatief, maar daarvan zijn de oorzaken buiten dit gebied gelegen. Voor de oppervlakte en kwaliteit leefgebied kan de conclusie op 'Ja' blijven staan, hetgeen nader onderbouwd zal worden in voorliggende notitie.

Totstandkoming conclusie Ja

De Ecologische Autoriteit concludeert dat de eindconclusies niet voldoende navolgbaar zijn. Ze adviseert dan ook het eindoordeel aan te passen naar 'Nee, tenzij' voor vogelsoorten waar onzekerheden worden geconstateerd wat betreft trends, knelpunten en effectieve maatregelen.

Lepelaar (bv/nbv)

Het instandhoudingsdoel voor de lepelaar als broedvogel behelst behoud van omvang en kwaliteit leefgebied met een draagvlak voor 20 broedparen. In de laatste 12 jaar is er landelijk en in het Markiezaat sprake van een significante toename (<5%) van broedgevallen per jaar (sovon.nl). De afgelopen 5 jaar zijn er gemiddeld 192 broedparen per jaar in het Markiezaat vastgesteld, ruim boven het geformuleerde instandhoudingsdoel.

De lepelaar broedt in het Markiezaat op het eiland 'de Spuitkop'. Dit eiland is doorgaans onbereikbaar voor predatoren zoals de vos. De broedende lepelaars foerageren op verschillende afstanden buiten het Natura 2000-gebied zoals de Oosterschelde, Westerschelde en andere wateren tot een afstand van ca. 40 km. Daarnaast gebruikt de lepelaar, binnen en direct rondom het Markiezaat, de aanwezige zoetwatermoerassen als foerageergebied. Er is voldoende oppervlak aan broedareaal, zoals blijkt uit

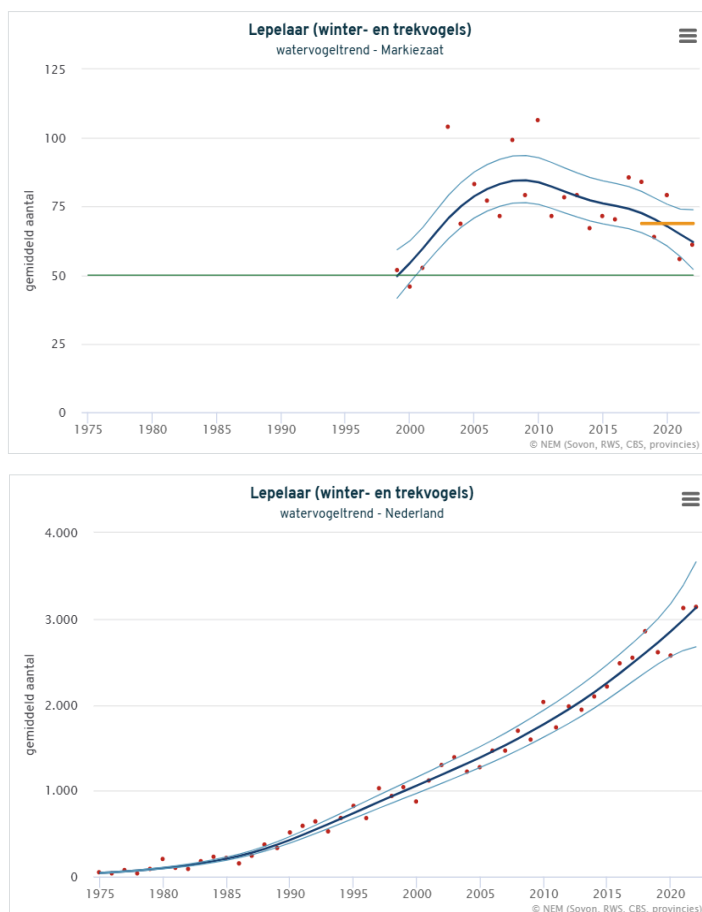
het groot aantal broedparen in de afgelopen jaren. De eindconclusie 'Ja' kan derhalve worden gehandhaafd voor de IHD voor de lepelaar als broedvogel.

Buiten de broedperiode heeft de lepelaar behoefte aan rustige plekken, zowel in voedselgebieden als op rustplaatsen. Binnen het Markiezaat komt de soort alleen voor tussen maart en september. De lepelaar komt als niet-broedvogel binnen het Markiezaat voor op de ondiepe wateroppervlakten, oeverzones en het broedeiland. Gemiddeld zijn er per seizoen 69 individuen aanwezig binnen het Markiezaat, wat ruim boven het doelaantal van 50 ligt. Sinds 1999 zijn de aantallen eerst sterk toegenomen, maar in de laatste 12 jaar is er een significante afname zichtbaar, zoals weergegeven in onderstaand figuur, gebaseerd op de landelijke watervogeltellingen van Sovon. De aantallen komen op dit moment echter nog uit boven de doelstelling van het doelaantal van 50.

Datum

17 juni 2025

Documentnummer

Figuur 1. Watervogeltrends van lepelaar (A034) in Natura 2000-gebied Markiezaat (boven) en de jaarlijkse populatie-index in Nederland (beneden). Seizoensgemiddelde aangegeven in rode punten, de groene lijn geeft het instandhoudingsdoel weer, de oranje lijn geeft het gemiddelde over de laatste 5 seizoenen aan (Sovon.nl).

Werkgroep lepelaar monitort het voorkomen van de lepelaar in het Markiezaat. In de afgelopen 3 jaar zijn bekende slaap/rustplaatsen bekend op het eiland de Spuitkop (zowel de noord en zuidoever). Daarnaast is op de oever van deelgebied de Duintjes (zuidelijk deel van het Markiezaat) een

slaap/rustplaats van lepelaar bekend. De lepelaar gebruikt het Markiezaat dus ook als rustplek om te overtijen (hoogwatervluchtplaats). Er is voldoende ondiep water aanwezig rondom het bestaande eiland en zuidoevers die eveneens als foerageergebied kunnen dienen, hetgeen ook blijkt uit waarnemingen van de soort foeragerend in moeraszones binnen en in de directe omgeving van het Markiezaat. Het doel voor foerageeropervlak wordt daarom behaald. De waterkwaliteit in het Markiezaat is een aandachtspunt. Vooralsnog is dit echter geen probleem voor het behalen van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen. Er worden ruime mogelijkheden benut door de lepelaar om op verschillende afstanden buiten het Natura 2000-gebied, zoals op de Oosterschelde, Westerschelde en andere wateren te foerageren tot een afstand van ca. 40 km. De eindconclusie 'Ja' kan derhalve worden gehandhaafd voor de IHD voor de lepelaar als niet-broedvogel.

Datum

17 juni 2025

Documentnummer

Grauwe gans (nbv)

Het instandhoudingsdoel behelst behoud van omvang en kwaliteit leefgebied en draagvlak voor een langjarig gemiddelde populatie van 510 grauwe ganzen per jaar. Het Markiezaat heeft voornamelijk een slaap-, rust- en foerageerfunctie voor de grauwe gans.

Door veranderingen in trekstrategie en toename van de Nederlandse broedpopulatie bestaat een groeiend aandeel van de winterpopulatie uit Nederlandse broedvogels (Sovon, 2024)¹. In het Markiezaat komen gemiddeld (afgelopen 5 jaar) 666 grauwe ganzen voor. Dit is een verhoging ten opzichte van de situatie zoals eerder beschreven in de NDA. Aantallen van 2020 – 2022 liggen tussen de 740 en 3386 individuen (seizoensmaximum) (Sovon.nl). In de winter van 2023 – 2024 zijn er aantallen met 2751 individuen in het Markiezaat (Straalen et al., 2024)². Gedurende slaappleatstellingen in het Markiezaat (Straalen et al., 2024) zijn slaappleatsen en bijhorende vliegbewegingen van ganzen (waaronder grauwe gans) onderzocht. Ganzen komen vanuit de verschillende omliggende gebieden naar het Markiezaat om te slapen, dit vindt voornamelijk plaats op het water voor de zuidelijke oevers van het Markiezaat.

Er zijn in het Markiezaat voldoende gebieden die geschikt zijn als foerageergebied. Het gaat dan om zones met moeras, riet, en graslanden op de randen van het Markiezaat. Er zijn geen aanwijzingen dat de kwaliteit van het leefgebied niet voldoet voor de grauwe gans. De soort is weinig gevoelig voor de hoge voedselrijkdom van het water in het meer. Er zijn

¹Sovon, 2024k. Bouwsteen ten behoeve van de VHR-opgave, grauwe gans, niet-broedvogel, versie oktober 2024.

² Straalen, K.D. van, M.S.J. Hoekstein & M. Sluijter, 2024. Slaappleatsen van watervogels in het Markiezaat. Slaappleatstellingen in de winter van 2023/24. Deltamilieu Projecten, Rapportnr. 2024-06. DMP, Vlissingen.

voor de grauwe gans verschillende biotopen aanwezig binnen het Markiezaat die als foerageergebied gebruikt kunnen worden. Direct buiten het Markiezaat zijn er bovendien landbouwpolders die eveneens als foerageergebied voor grauwe gans functioneren. Hierdoor is er voldoende geschikt foerageergebied aanwezig. Er is geen waterrecreatie en landrecreatie is zeer beperkt binnen het Markiezaat, waarmee tevens voldoende rust is gegarandeerd voor de soort. Het doelbereik voor het aantal foeragerende vogels wordt gehaald met een gemiddelde van 666 voorkomende grauwe ganzen (in de afgelopen 5 jaar) zonder een waarneembare trend (Sovon.nl). Ook op slaap- en rustplaatsen wordt het instandhoudingsdoel gehaald, hier zijn de afgelopen jaren consistent seizoesmaxima van ruim boven de 500 grauwe ganzen aanwezig vastgesteld (Straalen et al., 2024). De grauwe gans bevindt zich als niet-broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Gezien de aantallen nog ruim boven het doelaantal liggen, wordt er van uitgegaan de instandhoudingsdoelstelling gehaald wordt. Het verhogen van de waterstand in de herfst is een efficiënte beheersmaatregel om de habitatkwaliteit voor de grauwe gans te verbeteren. Het is aannemelijk dat de aanleg van een geautomatiseerde stuw in positieve zin zal bijdragen aan kwaliteitsverbetering van het foerageergebied voor de soort. De eindconclusie 'Ja' kan derhalve worden gehandhaafd voor de IHD voor de grauwe gans als niet-broedvogel.

Datum

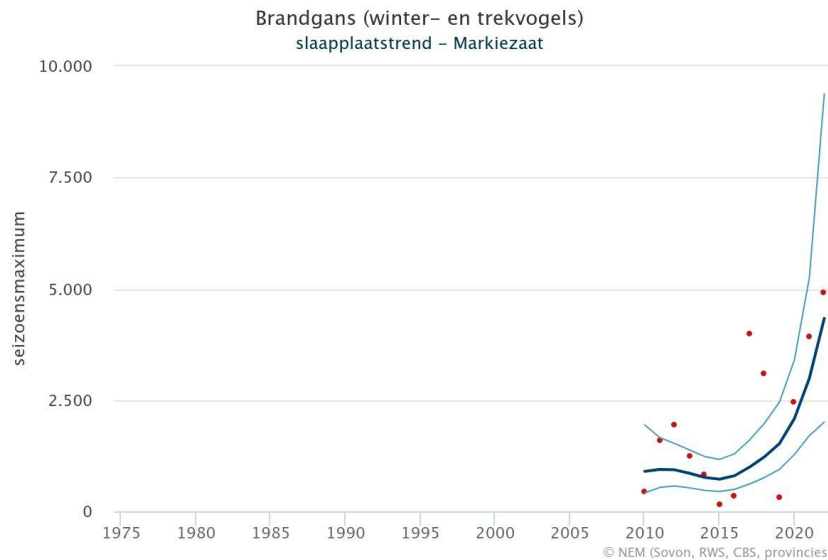
17 juni 2025

Documentnummer

Brandgans (nbv)

Het instandhoudingsdoel behelst behoud van omvang en kwaliteit leefgebied en draagvlak voor een populatie van 130 brandganzen. Het Markiezaat is aangewezen als een slaap-/rustplaats en foerageergebied voor de brandgans.

In het Markiezaat is een stijging te zien in de aantallen brandganzen. Sinds de jaren 90 is er een significante toename (>5%) waarneembaar. Rond het jaar 2000 ligt de trendlijn boven de doelstelling van 130 brandganzen. In de afgelopen 12 jaar zijn de aantallen stabiel en is er geen significante trend aanwezig. Gemiddeld gezien zijn er (in de laatste 5 seizoenen) 244 brandganzen in het Markiezaat aanwezig. Voor wat betreft slaapplaatsen van brandgans in het Markiezaat was in de NDA geen trend aantoonbaar. Er is nu echter sprake van een significante toename (>5%) in de afgelopen 12 jaar, zie figuur 2. Aantallen stijgen met in 2021, gemiddeld 3920 brandganzen, in 2022, gemiddeld 4910 brandganzen. In de winter van 2023 - 2024 waren er minder brandganzen aanwezig met een seizoensmaximum van 1825 individuen (Straalen et al., 2024).

Figuur 2. Slaapplaatstrend van brandgans (A045) in Natura 2000-gebied Markiezaat seizoen maxima aangegeven met rode punten en trend met blauwe lijn (Sovon.nl).

Gedurende slaapplaatsstellingen in het Markiezaat (Straalen et al., 2024) zijn slaapplaatsen en bijhorende vliegbewegingen van ganzen (waaronder brandgans) onderzocht. Uit dit onderzoek blijkt dat brandganzen vanuit de verschillende omliggende gebieden naar het Markiezaat om te slapen, dit vindt voornamelijk plaats op het water voor de zuidelijke oevers van het Markiezaat. Er zijn in het Markiezaat voldoende gebieden die geschikt zijn als foerageergebied. Het gaat dan om zones met moeras, riet, en graslanden op de randen van het Markiezaat.

Er zijn geen aanwijzingen dat de kwaliteit van het leefgebied niet voldoet voor de brandgans. De soort is weinig gevoelig voor de hoge voedselrijkdom van het water. Er zijn voor de brandgans verschillende biotopen aanwezig binnen het Markiezaat die als foerageergebied gebruikt kunnen worden. Aanvullend zijn direct buiten het Markiezaat landbouwpolders voorhanden die ook als foerageergebied voor brandgans dienen. Hierdoor is er voldoende geschikt foerageergebied aanwezig. Er is geen waterrecreatie en landrecreatie is beperkt, voldoende rust is daarmee gegarandeerd.

Het doelbereik voor het draagvlak van 130 brandganzen wordt ruimschoots gehaald. Voor het aantal foeragerende vogels gaat het om gemiddeld 244 voorkomende brandganzen (in de afgelopen 5 jaar) zonder een waarneembare trend (Sovon.nl). Ook op slaap- en rustplaatsen wordt het instandhoudingsdoel gehaald, hier zijn de afgelopen 4 jaren consistent rond de 2000 brandganzen aanwezig, het gaat hier om seizoensmaxima (Straalen et al., 2024). De brandgans bevindt zich als niet-broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen

Datum

17 juni 2025

Documentnummer

belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Gezien de aantallen nog ruim boven het doelaantal liggen, wordt er van uitgegaan de instandhoudingsdoelstelling gehaald wordt. Het verhogen van de waterstand in de herfst is een efficiënte beheersmaatregel om de habitatkwaliteit voor de brandgans te verbeteren. Het is aannemelijk dat de aanleg van een geautomatiseerde stuw in positieve zin zal bijdragen aan kwaliteitsverbetering van het foerageergebied en behoud van slaap-/rustplaatsen voor de soort. De eindconclusie 'Ja' kan derhalve worden gehandhaafd voor de IHD voor de brandgans als niet-broedvogel.

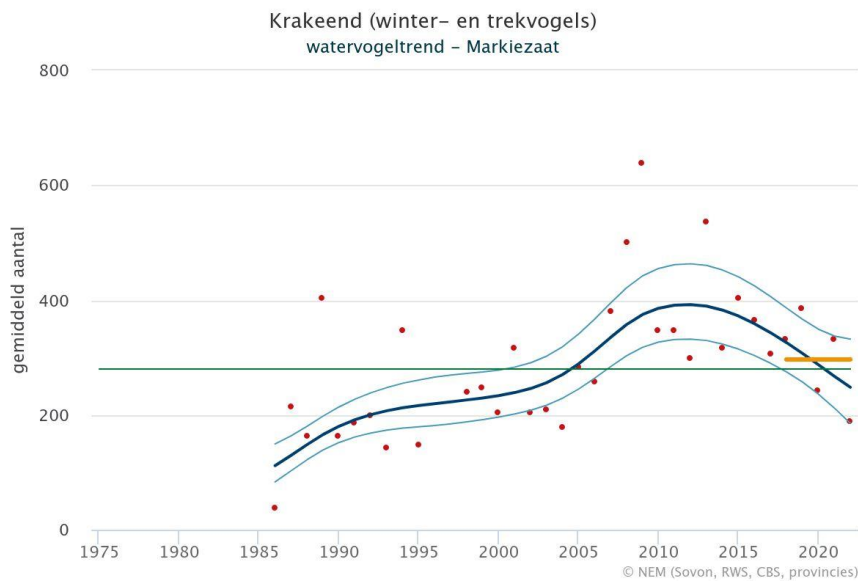
Datum

17 juni 2025

Documentnummer

Krakeend (nbv)

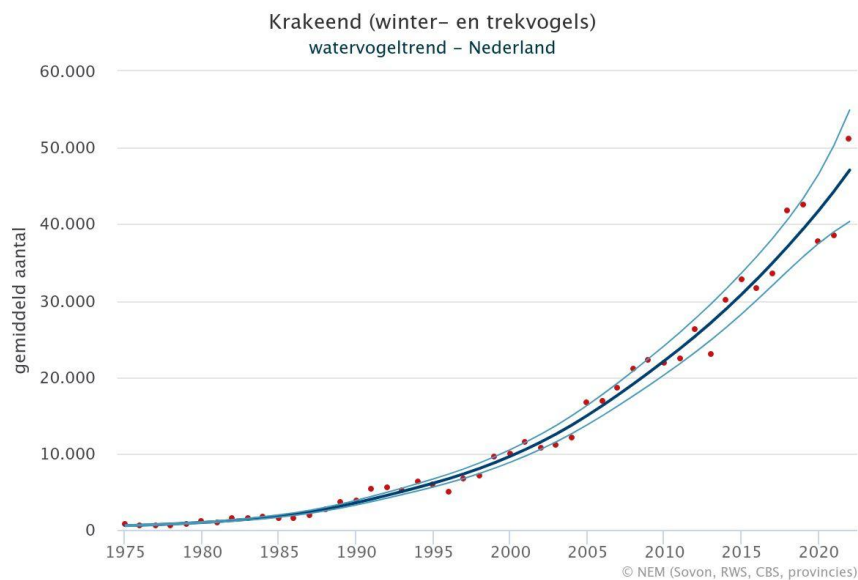
Het instandhoudingsdoel behelst behoud van omvang en kwaliteit leefgebied en draagvlak voor een populatie met een langjarige gemiddelde van 280 krakeenden. Het Markiezaat is tevens aangewezen als foerageergebied voor de krakeend. In het Markiezaat is er vanaf het begin van de monitoring in 1986 sprake van een positieve trend (<5% per jaar). Rond 2005 zitten trendmatige aantallen boven de instandhoudingsdoestelling van 280 krakeenden, zie figuur 3. In de afgelopen 12 jaar is er weliswaar sprake van een negatieve trend (<5% per jaar), echter de aantallen komen op dit moment nog uit boven de doelstelling van het doelaantal van 280.

Datum

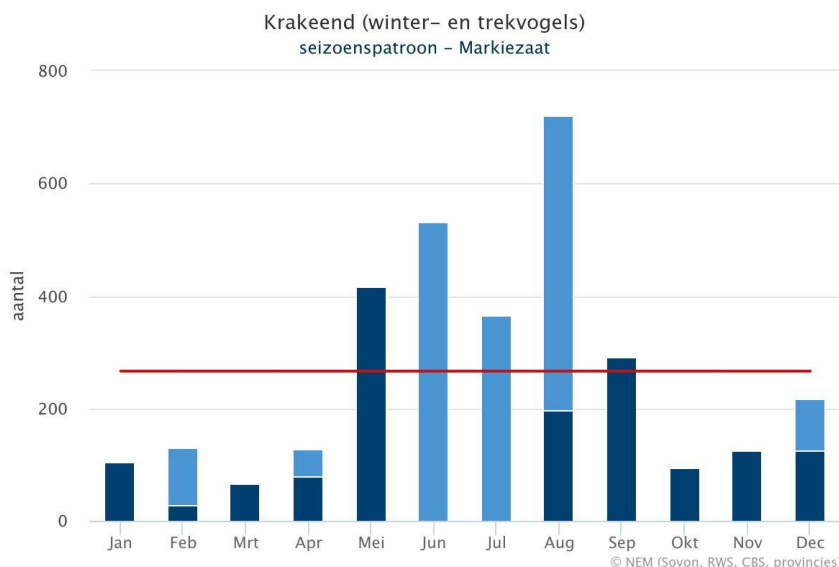
17 juni 2025

Documentnummer

Figuur 3. Watervogeltrends van krakeend (A051) in Natura 2000-gebied Markiezaat (boven) en de jaarlijkse populatie-index in Nederland (beneden). Seizoensgemiddelde aangegeven in rode punten, de groene lijn geeft het instandhoudingsdoel weer, de oranje lijn geeft het gemiddelde over de laatste 5 seizoenen aan (Sovon.nl).

Het seizoensgemiddelde van de afgelopen 5 jaar ligt met 296 boven de instandhoudingsdoestelling. Jaarlijks is er echter een wisselend beeld met vanaf 2020-2021 gemiddelde aantallen van 243, gemiddeld 331 (2021-2022) en gemiddeld 190 individuen (2022-2023). De soort komt onderwijl jaarrond voor in het Markiezaat, zie figuur 4.

Datum

17 juni 2025

Documentnummer

Figuur 4. Seizoenspatroon in het Markiezaat van krakeend. De rode lijn geeft het gemiddelde weer. In donkerblauw het getelde aantal vogels en lichtblauw de bijgeschatte aantallen (Sovon.nl).

Het Markiezaat biedt ondiep, voedselrijk en licht brak water, wat het geschikt maakt als foerageergebied. Vooral algenbloei kan bijdragen aan de voedselbeschikbaarheid, terwijl het aandeel waterplanten als voedsel beperkter is. Aanvullend bevinden zich rondom het Markiezaat verschillende landbouwvelden waar de krakeend kan foerageren. De krakeend is relatief gevoelig voor verstoring door recreanten, maar dit is geen probleem in het Markiezaat, omdat het gebied niet toegankelijk is voor recreatie. De krakeend bevindt zich als niet-broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Gezien de aantallen nog ruim boven het doelaantal liggen, wordt er van uitgegaan de instandhoudingsdoelstelling gehaald wordt. Het verhogen van de waterstand in de herfst is een efficiënte beheersmaatregel om de habitatkwaliteit voor de krakeend te verbeteren. Het is aannemelijk dat de aanleg van een geautomatiseerde stuw in positieve zin zal bijdragen aan kwaliteitsverbetering van het foerageergebied voor de soort. De eindconclusie 'Ja' kan derhalve worden gehandhaafd voor de IHD voor de krakeend als niet-broedvogel.

Slobeend (nbv)

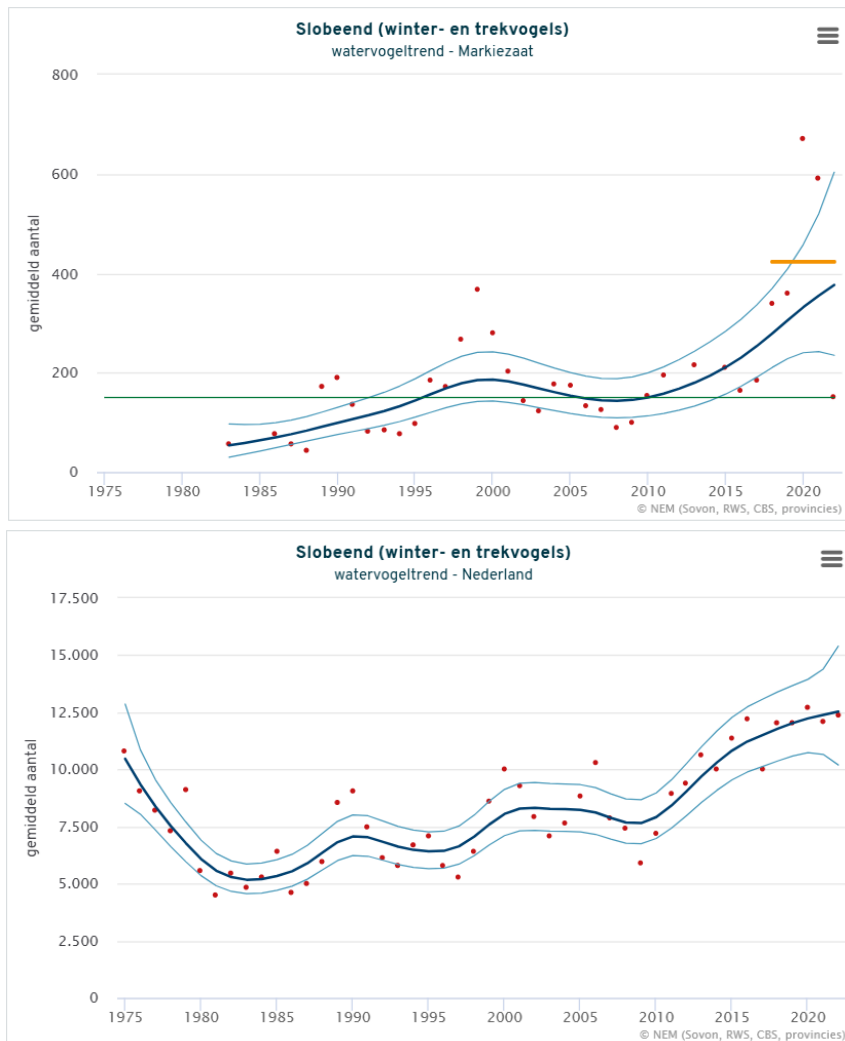
Het instandhoudingsdoel behelst behoud van omvang en kwaliteit leefgebied en draagvlak voor een populatie van 150 slobeenden. Het Markiezaat is aangewezen als foerageergebied voor de slobeend. De aantallen slobeend binnen het Markiezaat nemen in de laatste jaren significant toe met minder dan 5% per jaar. De laatste jaren lijkt deze groei wat af te zwakken, zie figuur 5. In 2018/2019 bedroeg het seizoensgemiddelde 269 individuen,

gegevens uit 2019/2020 gaven 271 foeragerende individuen als seizoensgemiddelde. Daarmee wordt voldaan aan het seizoensgemiddelde van 150 individuen.

Datum

17 juni 2025

Documentnummer

Figuur 5. Watervogeltrends van slobeend (A056) in Natura 2000-gebied Markiezaat (boven) en de jaarlijkse populatie-index in Nederland (beneden). Seizoensgemiddelde aangegeven in rode punten, de groene lijn geeft het instandhoudingsdoel weer, de oranje lijn geeft het gemiddelde over de laatste 5 seizoenen aan (Sovon.nl).

De slobeend gebruikt ondiepe, voedselrijke wateroppervlakten, oeverzones en zoetwatermoerassen als foerageergebied. Het voedsel bestaat uit plantaardig en vooral dierlijk plankton en verder slakjes, kreeftachtigen, insectenlarven, zaden en dergelijke. In de piekperiode profiteerde de slobeend waarschijnlijk van het massaal voorkomen van de relatief grote watervlo, die later sterk afnam door opkomst van grote aantallen brasems.

Slobeenden hebben voor het foerageren rust nodig; ze besteden een veel groter deel van de dag aan foerageren dan bijvoorbeeld wilde eenden. Het Markiezaat biedt de vereiste rust, gelet op de afwezigheid van

waterrecreatie en zeer beperkt aanwezige landrecreatie. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding, maar enige afname als gevolg van de aanwezige zout-zoet overgang is aanvaardbaar. Er zijn geen knelpunten voor het foerageergebied van de slobbeend in het Markiezaat onbekend. Slobbeenden foerageren in de oeverzone. Er lijkt voldoende oppervlak foerageergebied beschikbaar in de oeverzones. De kwaliteit van het foerageergebied is niet precies bekend. Op basis van de aantalsontwikkeling in het gebied wordt aangenomen dat de kwaliteit van het leefgebied voldoende is. De Slobbeend bevindt zich als niet-broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Gezien de aantallen nog ruim boven het doelaantal liggen, wordt er van uitgegaan de instandhoudingsdoelstelling gehaald wordt. Het verhogen van de waterstand in de herfst is een efficiënte beheersmaatregel om de habitatkwaliteit voor de Slobbeend te verbeteren. Het is aannemelijk dat de aanleg van een geautomatiseerde stuw in positieve zin zal bijdragen aan kwaliteitsverbetering van het foerageergebied voor de soort. De eindconclusie 'Ja' kan derhalve worden gehandhaafd voor de IHD voor de slobbeend als niet-broedvogel.

Datum

17 juni 2025

Documentnummer

Kleine zwaan (nbv)

Het instandhoudingsdoel behelst behoud van omvang en kwaliteit leefgebied met een draagvlak voor 30 kleine zwanen. Het Markiezaat is aangewezen als foerageergebied voor de kleine zwaan. Kleine zwaan komt overdag en 's nachts voor in het Markiezaat, overdag foeragerend op waterplanten en in de nacht slapend. Slaapplaatsen zijn voornamelijk de oostelijke oever van de Spuitkop en nabij de landtong richting de Spuitkop (Straalen et al., 2023). De moerassen met rietvegetaties en de begraasde graslanden binnen het Markiezaat vormen geschikt foerageergebied.

Binnen het Markiezaat zijn er de afgelopen 5 jaar gemiddeld, zo'n 15 kleine zwanen aanwezig. Dit zijn er minder dan het instandhoudingsdoel van gemiddeld 30 individuen. Sinds 1985 nam het aantal individuen binnen het Markiezaat met minder dan 5% per jaar toe. In de laatste 12 jaar is er sprake van een significante afname van meer dan 5% per jaar. Waar in 2017 - 2019 en 2021-2022 gemiddeld nog tussen de 23 - 27 zwanen zijn geteld in het Markiezaat, worden in de overige jaren (van 2017 tot heden) slechts 4 - 7 individuen vastgesteld (Sovon.nl). Als echter wordt gekeken naar het gemiddelde per maand (voor de afgelopen 5 seizoenen) is er een ander beeld. In de maanden november, december en januari komen respectievelijk gemiddeld 35, 43 en 57 kleine zwanen voor in het Markiezaat. In vergelijking met de dalende trend in het Deltagebied overwinteren er nog steeds noemenswaardige aantallen binnen het

Markiezaat (Straalen et al., 2022)³. Er dient aangetekend te worden dat de mogelijke invloed van te nemen maatregelen om het gestelde doel te halen waarschijnlijk beperkt is. Dat heeft te maken met de autonome ontwikkeling waardoor de populatie voor een steeds groter deel buiten onze landsgrenzen overwintert als gevolg van de steeds milder wordende winters. Tevens leiden (nog grotendeels onbekende en dus onbegrepen) factoren in het broedgebied en tijdens de trek ertoe dat de totale flyway-populatie afneemt.

Datum

17 juni 2025

Documentnummer

Er zijn geen aanwijzingen dat de kwaliteit van het leefgebied niet voldoet voor de kleine zwaan. De soort is weinig gevoelig voor de hoge voedselrijkdom van het water. Er is geen waterrecreatie en landrecreatie is beperkt, voldoende rust is daarmee gegarandeerd. De draagkracht binnen het gebied lijkt op orde (NDA, 2023). De seisoensgemiddelden zijn lager dan de instandhoudingsdoelstellingen. Echter als wordt gekeken naar de gemiddeld aantal kleine zwanen in de maanden november, december en januari zijn er veel meer kleine zwanen aanwezig in het Markiezaat (35 - 57). Tekenend is een uitschieter van 159 kleine zwanen tijdens een slaapplaatsstelling in 2022-2023 (Straalen et al., 2023). Vermoedelijk zijn seisoensgemiddelden lager omdat in de maanden buiten november - januari geschiktere en beter bereikbare voedingsbronnen beschikbaar zijn buiten het Markiezaat. Bovendien vliegen kleine zwanen in januari alweer terug naar Noord-Duitsland en Denemarken om daar nog een paar maanden ter blijven alvorens ze teruggaan naar hun broedgebied. De eindconclusie 'Ja' kan derhalve worden gehandhaafd voor de IHD voor de slobeend als niet-broedvogel.

Voor de volgende soorten wijzigen we de 'Ja' in 'Nee, tenzij' vanwege onbekende trend oppervlakte en negatieve trend kwaliteit leefgebied:

Kluut (bv)

Bontbekplevier (bv)

Strandplevier (bv)

³ Straalen, K.D. van, M.S.J. Hoekstein & M. Sluijter, 2023 Slaapplaatsen van watervogels in het Markiezaat. Slaapplaatsstellingen in de winter van 2022/23. Deltamilieu Projecten, Rapportnr. 2023-04. DPM, Vlissingen.